

ਵਿਨੋਦ ਐਸ ਭਾਰਦਵਾਜ ਜੇ.

ਮੰਗਤ ਰਾਮ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2018 ਦਾ CRM-A ਨੰ.1971-MA

ਮਾਰਚ 02, 2022

ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881—S.139—ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872—S.4 —ਚੈਕ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ—ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼—ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ਾ—ਧਾਰਕ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਅਨੁਮਾਨ—ਕੀ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881 ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ, ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਦੇਣਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ? - ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881 ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ, ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ- ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ-ਇਸ ਲਈ, ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਭਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ, 1881, ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਪਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਉਕਤ ਬੋਝ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇਗਾ- ਦੋਸ਼ੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਡੀਸ਼ਨਲ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਅਣਉਚਿਤਤਾ, ਵਿਗਾੜ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 16)

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ
ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ.

ਵਿਨੋਦ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਜੇ.

(1) ਤਤਕਾਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881 ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(2) ਤਤਕਾਲ ਅਪੀਲ ਵਧੀਕ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 19.07.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੰਬਰ 77/16.05.2013 ਸਿਰਲੇਖ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਆਇਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

(3) ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਇੱਕ ਚੈੱਕ ਧਾਰਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

' [139. ਧਾਰਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨਾ।-ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿ ਇੱਕ ਚੈੱਕ ਧਾਰਕ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਡਿਸਚਾਰਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 138 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਚੈੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਣਦਾਰੀ।]'

(4) ਇਹ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੱਥ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਇੱਕ ਖੰਡਨਯੋਗ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਦਾ ਦਰਾਜ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ *ਹਿਤਨ ਪੀ. ਦਲਾਲ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰਿਤਿੰਦਰਨਾਥ ਬੈਨਰਜੀ 1* ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰ ਹੈ। ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੌਰਾਨ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨਾ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ:-

'21. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਿ ਚੈੱਕ 'ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਡਿਸਚਾਰਜ' ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਨ, ਦਾ ਜਵਾਬ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਤੀਜੀ ਧਾਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿ ਇੱਕ ਚੈੱਕ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 138 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ". ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬੋਝ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਚੈੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

22. ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 138 ਅਤੇ 139 ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ ਲਈ ਚੈੱਕਾਂ ਦੇ ਦਰਾਜ਼ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ "ਮਨੋਰੀ" ਜਿਸ ਲਈ ਚੈੱਕ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਏ. ਵੈਦਿਆਨਾਥ ਅਈਅਰ ਏਆਈਆਰ 1958 ਐਸਸੀ 61 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਹਰ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਠਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਉਠਾਰਨ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। "ਇਹ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬੋਝ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ" (ibid)। ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ "ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ"। ਅਨੁਮਾਨ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਕਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਤੱਥ ਦੇ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਵਾਜ਼ਬ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

23. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਕ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੱਥ ਉਦੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ "ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ" ਇਸ ਲਈ, ਖੰਡਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮਿਆਰ 'ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਆਦਮੀ' ਦਾ ਹੈ।

24. ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਬਿਆਨ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਰੱਲਾਰਾਮ ਬਨਾਮ ਕਸਟੋਰੀਅਨ, ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਬੋਝ ਏਆਈਆਰ 1961 ਐਸਸੀ 1316 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਠਾਏ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ. ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਧਨਵੰਤਰਾਏ ਬਲਵੰਤਰਾਏ ਦੇਸਾਈ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ 1964 ਐਸਸੀ 575 ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਵੈਦਿਆਨਾਥ ਅਈਅਰ (ਸੁਪੀਰ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ

ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਖਤਿਆਰੀ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਨਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ"। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ "ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਬੋਝ ਓਨਾ ਹਲਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ S.114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦ 'ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ' ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ 'ਪ੍ਰਮਾਣ' ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੰਗੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਇੰਨੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਉਹਇੱਕ ਵਾਜਬ ਆਦਮੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ, ਇਸਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ " "

[ਵੀਡੀ ਇੰਗਨ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ AIR 1966 SC 1762 ਵੀ ਦੇਖੋ; ਸੈਲੋਂਦਰਨਾਥ ਬੋਸ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ 1968 ਐਸਸੀ 1292 ਅਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੇਦੂ ਰਾਣੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 1973 (1) ਐਸਸੀਸੀ 366।]

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

(5) ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਤੱਥ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੀ ਵਾਜਬ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ. ਖੰਡਨ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮਿਆਰ 'ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਆਦਮੀ' ਦਾ ਹੈ।

(6) ਕੁਮਾਰ ਐਕਸਪੋਰਟਸ ਬਨਾਮ ਸ਼ਰਮਾ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ 2 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧਿਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

'13. ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਆਮ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 118 ਕੁਝ ਖਾਸ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਸਮਝੌਤਾਯੋਗ ਸਾਧਨ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ

ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੁਝ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਧਾਰਣਾ, ਇਸ ਲਈ, ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਤੱਕ (i) ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ, (ii) ਸਾਧਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ, (iii) ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, (iv) ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, (i) ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

v) ਇੰਡੋਰਸਮੈਂਟ ਦੇ ਆਰਡਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, (vi) ਉਚਿਤ ਸਟੈਂਪ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ (vii) ਧਾਰਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਧਾਰਕ ਹੋਣ ਲਈ।

14. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੈੱਕ ਦੇ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 138 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਚੈੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਣਦਾਰੀ

15. ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਉਹ ਉਪਕਰਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਨਾਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (1) "ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" (ਖੰਡਨਯੋਗ), (2) "ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" (ਖੰਡਨਯੋਗ) ਅਤੇ (3) "ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ" (ਅਖੰਡਨਯੋਗ)। 'ਅਨੁਮਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ, ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਜਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਆਇਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤਰਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਿਆਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਤੱਥ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਮਾਨ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ "ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸੱਚ ਮੰਨਣਾ"।

16. ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"(a) 'ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ' - ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਬੀ) 'ਸਮਝੋਗੀ' - ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।"

ਸਾਬਕਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

17. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਿ ਹਰ ਸਮਝੌਤਾ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਚੈੱਕ ਦੇ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਚੈੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

18. ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ 'ਸਾਬਤ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਅਤੇ 139 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਹਰ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਲਈ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਦਾ ਅਮਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਝ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੰਤਰ, ਨੋਟ ਕਰੋ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 118 ਅਤੇ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ, ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਲਈ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

19. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਵਿੱਚ "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਵਿੱਚ "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ "ਪ੍ਰੀਜ਼ਿਊਮ" ਅਤੇ "ਸ਼ਾਲ ਪਰਿਜ਼ਿਊਮ" ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਠਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਤੱਥ 'ਤੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਧਿਰ ਨੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਅਸਲ ਤੱਥ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਨੁਮਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

20. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕੋਲ ਦੋ ਵਿਕਲਪ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ

ਕਰਜ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਰਜ਼ਾ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਇੰਨੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੀ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕਰਜ਼ਾ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੋਝ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰੋ। ਦੋਸ਼ੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਅਤੇ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

21. ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੇਸ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚਲੇ ਬਿਆਨਾਂ, ਕੇਸ ਸੈੱਟ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਵੀ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ। ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਬੂਤ ਬੋਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118 ਅਤੇ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੀਆਂ।' (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

(7) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿਚਲੇ ਯੰਤਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਰਜ਼ਾ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ

ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੈਰ- ਮੌਜੂਦਗੀ ਇੰਨੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ, ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ।

(8) *ਰੰਗੱਪਾ ਬਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ 3* ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ:-

1. 6. ਇਹਨਾਂ ਐਬਸਟਰੈਕਟਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਮਾਨ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਾਰਦਨ ਭੱਟ (ਸੁਪਰ) ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿਰੀਖਣ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਖਾਸ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਖੰਡਨਯੋਗ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹੈ।

27. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਇੱਕ ਉਲਟ ਆਨਸ ਕਲਾਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਯੋਗ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਚੈੱਕਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਉਪਾਅ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੰਡਨਯੋਗ ਧਾਰਨਾ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 138 ਦੁਆਰਾ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਪੈਰਾਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਪੈਰਾਥ ਵਜੋਂ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੈੱਕ ਦਾ ਬਾਉਂਸ ਹੋਣਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਵਲ ਗਲਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਰਿਵਰਸ ਆਨਸ ਕਲੋਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ/ਮੁਲਜ਼ਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉੱਚ ਮਿਆਰ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

28. ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਉਲਟਾ ਆਨਸ ਕਲਾਜ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਬੋਝ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬੋਝ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਿਆਰ

'ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ' ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਜਿਹਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।'

(9) ਜੌਨ ਕੇ. ਅਬ੍ਰਾਹਮ ਬਨਾਮ ਸਾਈਮਨ ਸੀ. ਅਬ੍ਰਾਹਮ ਅਤੇ ਹੋਰ 4 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੱਖਿਆ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 118 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ ਕਿ (i) ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ/ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡ ਸਨ, (ii) ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮ ਦੀ ਮੁੜ ਅਦਾਇਗੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਚੈੱਕ ਸੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ (iii) ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਹਿਮਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰੇ। ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲਈ ਕਥਿਤ ਸਰੋਤ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਣ ਲਈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ: -

'6. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਾਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਸ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ:

a) ਹਾਲਾਂਕਿ PW-1 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ 1,50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਉਕਤ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

b) 1,50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ 50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੰਪਤੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਸਨੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਕੋ-ਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਕਤ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ।

c) ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਚੈੱਕ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ 1,50,000/- ਰੁਪਏ

ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

d) ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਚੈੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਖੁਦ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚੈੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ (ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ) ਨੇ ਇਹੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

e) ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਕਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ।

f) ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਚੈੱਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸੀ।

9. ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੇ 139 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 118 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ; ਕਿ ਉਕਤ ਅਦਾਇਗੀ ਐਡਵਾਂਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਚੈੱਕ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਹਿਮਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ।

10. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਵਾਬਦੇਹ - ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ 1,50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਰਕਮ ਸੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਚੈੱਕ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਕਮੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਨੇ ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1 ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੈੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਲਟਾ ਸਟੈਂਡ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅੱਗੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਰਕਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ।

11. ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਾਮੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗੰਭੀਰ ਕਮੀ, ਜੋ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਤੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗੀ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।'

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਬਾਸਾਲਿਗੱਪਾ ਬਨਾਮ ਮੁਦੀਬਾਸੱਪਾ 5 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

'14. ਜਸਟਿਸ ਐਸਬੀ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਐਮਐਸ ਨਰਾਇਣ ਮੈਨਨ ਉਰਫ ਮਨੀ ਬਨਾਮ. ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2006) 6 SCC 39 ਨੇ ਐਕਟ, 1881 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 118(a), 138 ਅਤੇ 139 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 118(a) ਅਤੇ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਖੰਡਨਯੋਗ ਹਨ। ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ "ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 28 ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"28. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਮੋਦ ਗੁਪਤਾ, (2005) 12 SCC 1, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ "ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ", 'ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ "ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ: (SCC pp. 30-31, ਪੈਰਾ 52)

"ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 42 ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 42 ਵਿੱਚ 'ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਖੰਡਨ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਬਦ 'ਪ੍ਰੀਜ਼ਿਊਮ ਹੋਵੇਗਾ' ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ, 1872 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਵਿੱਚ 'ਪ੍ਰੀਜ਼ਿਊਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਸ਼ੈੱਲ ਪਰੀਜ਼ਿਊਮ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਤੱਥ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਕਤ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਮੀਕਰਨ 'ਅਨੁਮਾਨਤ ਹੋਵੇਗਾ' ਨੂੰ 'ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ' ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

15. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਮੀਕਰਨ "ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ" ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ "ਸਾਬਤ" ਅਤੇ "ਅਸਬੂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 30 ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"30. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 118(ਏ) ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ "ਸਾਬਤ" ਜਾਂ "ਅਸਬੂਤ" ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਮੰਨੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਆਦਮੀ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ

ਕਿ ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਜੋ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

16. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ, ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 32 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:-

"32. ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਿਆਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

17. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਾਰਦਨ ਭੱਟ ਵਿੱਚ ਬਨਾਮ. ਦੱਤਾਤਰਾਜ ਜੀ. ਹੋਗੜੇ, (2008) 4 SCC 54, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਉਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 32 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:-

"32. ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਉਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਿਆਰ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਿਆਰ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, "ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ" ਹੈ। ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 34 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"34. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ "ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ"। ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

25. ਅਸੀਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 118(ਏ) ਅਤੇ 139 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਿਣਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ: -

(i) ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੈਕ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੈੱਕ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਸੀ।

(ii) ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਇੱਕ ਖੰਡਨਯੋਗ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਿਆਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਹੈ।

(iii) ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(iv) ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਬਕਸੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਧਾਰਾ 139 ਨੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬੋਝ।

26. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੈੱਕ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ, ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਚੈੱਕ ਕਰਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ

ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। PW1 ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ 25,000/- ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ PW1 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। PW1 ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ 1997 ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਦਰਾ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। 8 ਲੱਖ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕੈਸ਼ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਲ 2010 ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਕਰੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਬਲਾਣਾ ਗੌੜਾ ਨੂੰ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ 4,50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਲ 2010 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ 4,50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅਤੇ 50,000/- ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਹੋਰ ਅਦਾਇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 2012 ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੰਬਰ 119 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। D2, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ। ਸਾਲ 2010-2011 ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ 18 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ। ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ 6 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।'

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

(11) ਇਸ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ

ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਤੱਥ

ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ. ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

(i) . ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਫੰਡੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਨੂੰ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਐਡਵਾਂਸ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸਦੀ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਬੈਂਕ ਆਫ ਬੜੋਂਦਾ 'ਤੇ 18.03.2013 ਨੂੰ 18.03.2013 ਦਾ ਚੈੱਕ ਬੇਅਰਿੰਗ ਨੰਬਰ 104292 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 3 ਲੱਖ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਗਰਾਹੀ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਉਕਤ ਚੈੱਕ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ "ਫੰਡ ਨਾਕਾਫੀ" ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 16.04.2013 ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(ii) ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਖੁਦ ਗਵਾਹ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ:

Ex.C1 ਮੂਲ ਜਾਂਚ

ਬੈਂਕ ਦਾ Ex.C2 ਮੀਮੋ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਦੀ Ex.C3 ਕਾਪੀ

Ex.C4 ਡਾਕ ਰਸੀਦ

(iii) ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਡਬਲਯੂ 2 ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(iv) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 313 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ:

Ex.D1/A—ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ। ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ

Ex.D1/B ਤੋਂ Ex.D1/H—ਜ਼ਿਮਨੀ ਆਰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ

ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਵਧੀਕ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚੈਕ ਇਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇ ਨੋਟਿਸ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਦਲੀਲਾਂ

(12) ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੁ. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। 4.5 ਲੱਖ ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਿਵਸਥਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਲੇ ਚੈਕ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੈਕ ਉਸ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਚੈਕ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਸੀ।

(13) ਮੈਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਯੋਗ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

“12. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੈਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਚੈਕ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਐੱਨ.ਆਈ. ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੈਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਪਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੁਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਆਖਿਆ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖੰਡਨਯੋਗ ਸਬੂਤ ਦੇ

ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ

ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ. ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ (Ex.C1) ਉੱਤੇ ਦਸਤਖਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਏ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਿਤੀ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਐਡਵਾਂਸ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ Ex.CW1/A ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇੱਕ ਵੀ ਕੰਮ ਦੀ ਮਿਤੀ, ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਸਾਲ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਰਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੜਚੋਲ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਬਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੋਸਤਾਨਾ/ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ 20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮਿਤੀ, ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੇਰਵੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਲਾਗੂ ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਰਕਮ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਖਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੀਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਐਡਵਾਂਸ ਕਰੇਗਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਰਮਿਆਨ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂ ਲਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਰਸੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਖਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੋਈ ਰਕਮ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

13. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਖਰਚਾ 25,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਹੱਥੀਂ ਕਮਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਉਕਤ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਨੇ 10,00,000 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਸੀ। 4,50,000/। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਕਰੀ ਡੀਡ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ 4,50,000/- ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਰਕਮ ਕਢਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕੋਲ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਇਹ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਥਿਤ ਰਕਮ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ, '2007 (4) ਆਰਸੀਆਰ (ਅਪੈਰਾਥਿਕ), ਪੰਨਾ 588, 2008 (1) ਆਰਸੀਆਰ (ਅਪੈਰਾਥਿਕ) ਪੰਨਾ 695' ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਰਕਮ ਉਸ ਕੋਲ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

14. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ ਨਾਮਕ ਕਿਸੇ ਫਰਮ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ, ਫਰਮ Ex.CW1/N ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਸੀਦ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਰਮ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫਰਮਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਕਤ ਫਾਰਮ ਦੇ ਹਰ ਪੱਤੇ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਫਾਰਮ Ex.CW1/N ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਦਸਤਖਤ ਬਿੰਦੂ ਮਾਰਕ-ਪੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਕਤ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ

11.08.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਕਾਪੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। . ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੱਜਮੈਂਟ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 13 ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਉਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਈਵਾਲੀ ਡੀਡ ਦਾ ਗਵਾਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਕਤ ਭਾਈਵਾਲੀ ਡੀਡ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਉਕਤ ਭਾਈਵਾਲੀ ਡੀਡ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉੱਪਰ ਨਾਮੀ ਫਰਮ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣਾ। ਪਰ, ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਤ ਗੱਲਾਂ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਫਰਮ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਕਤ ਫਾਰਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਦਸਤਖਤ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ Ex.CW1/N . ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਛੁਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ, ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੱਜਮੈਂਟ Ex.D1/A ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਪਾਰਕ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਰਕ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਸੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

15. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਕਤ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 299(ss) ਤਹਿਤ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜਨਾਰਦਨ ਭੱਟ ਬਨਾਮ ਡੀ.ਜੀ. ਹੇਗੜੇ 2008 (I) RCR (ਅਪੈਰਾਥਿਕ) 695' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮਦਨ ਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 269 SS ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਗੀ 20,000/- ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਖਾਤਾ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ ਦੇ ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਪਾਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ 20,000/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿਰਫ ਖਾਤਾ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ ਦੇ ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨਕਦ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 269 SS ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿਰਫ ਖਾਤਾ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ ਦੇ ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

16. ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਣਯੋਗ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸਲਈ, ਮੇਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਏ

ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਚੈਕ ਇਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ 2013 (1) RCR (ਸਿਵਲ) 980 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ' ਵਿਜੇ ਬਨਾਮ ਲਸਮਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ' ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: “

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ- ਇਹ ਘਾਤਕ ਹੈ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮੰਨਿਆ। ਹਸਤਾਖਰ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ,

ਪਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਚੈਕ ਸੁਰੱਖਿਆ-ਦੋਸ਼-ਸਬੰਧੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(14) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ:

(i) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੋਣਦਾਰੀ/ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ii) ਅਪੀਲ ਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਤੀ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(iii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 3,00,000/- ਦੀ ਰਕਮ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(iv) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਕੇਸ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਕਤ ਰਕਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਫਾਈਲ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਵਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ.

(v) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੋਸਤਾਨਾ/ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਜਾਂ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ਗੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(vi) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ/ਦੋਸਤਾਨਾ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(vii) ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

(viii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਜਾਂ ਖਾਤੇ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਰਕਮ।

(ix) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(x) ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਜ਼ਿਰਹਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਵਧਾਨੀ ਜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ਗੀ ਉਧਾਰ ਦੇਵੇਗਾ।

(xi) ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਕਦ ਭੁਗਤਾਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ 20,000/- ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਨਕਦ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਰਕਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿਰਫ ਬੈਂਕਿੰਗ ਚੈਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(xii) ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਜ਼ਾ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰੋਸੇਮੰਦ/ਵਪਾਰਕ ਸਬੰਧ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ।

(xiii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਵਕੀਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਬੂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ/ਅੰਕੜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਜਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਅਜਿਹੇ ਭਾਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੋਹਰੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਹਾ-ਪੱਖੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਕਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਲੇ ਚੈੱਕ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਕੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰੇ।

ਜਦੋਂ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਬੋਝ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਰਸ ਤਾਂ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਢਲੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ

(15) ਇਹੀ ਹੁਣ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਮ.ਜੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 6 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ , ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਗ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: “

(16) ਸੈਕਸ਼ਨ 423(1) ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਜੀਹੀ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਬਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿੰਨੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਰਾਬਰ ਵਿਆਪਕ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਬਰੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਲੂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਘੇਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਕਤ ਖੋਜ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਓਨੀਆਂ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹਨ ਜਿੰਨੀਆਂ ਇਸ ਕੋਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਨ, ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਇਸਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਚੌੜਾਈ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਭਾਵੇਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ। ਸ਼ਿਓ ਸਵਰੂਪ ਬਨਾਮ ਦ, ਕਿੰਗ ਸਮਰਾਟ, 61 ਇੰਡ ਐਪ 398: (ਏਆਈਆਰ 1934 ਪੀਸੀ 227 (2)) ਅਤੇ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ ਏਆਈਆਰ 1945 ਪੀਸੀ 151 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(17) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, "ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸੁਣਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਿਰਫ (1) (1934) ਐਲਆਰ 61 1. ਏ. 398. (2) ਏਆਈਆਰ 1945 ਪੀਸੀ 151, ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ": *ਸੂਰਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦ ਸਟੇਟ*, 1952-3 SCR 193 at p.201 (AIR 1952 SC 52)। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ *ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ*, 1953 ਐਸਸੀਆਰ 418: *ਏਆਈਆਰ 1953 ਐਸਸੀ 76* ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ "ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ ਹੋਣ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ।" ਕੁਝ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ "ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਠੋਸ ਕਾਰਨਾਂ" ਜਾਂ "ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ" ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇੱਕ ਸਖਤ ਜਾਂ ਲਚਕੀਲਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 423 (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਰਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਰਡ ਰਸਲ ਨੇ ਸ਼ਿਓ ਸਵਰੂਪ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ "ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" ਇਸ ਲਈ, "ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, *ਸੰਵਤ ਸਿੰਘ*

ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1961 ਐਸ.ਸੀ. 715 ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1962 ਐਸ.ਸੀ. 439; ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗੜਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਸਵਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾ ਕੇਸ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਗਲਤ ਸੀ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਆਰਟੀਕਲ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਕਤ ਖੋਜਾਂ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਗਭੂਸ਼ਣ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ 7 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ:
“7.2 ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 378 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

1. ਬਾਬੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ (2010) 9 ਐਸਸੀਸੀ 189 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 378 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਪੈਰਾ 12 ਤੋਂ 19 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧੀਨ:

12. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਵਿਚਾਰ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਾਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਨਸਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਗੜੇ ਸਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਸਥਿਰ ਸਨ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਬੂਤ ਦਾ ਗਲਤ ਬੋਝ ਵੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਵਿਦੇਸ਼ ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ (1975) 3 ਐਸਸੀਸੀ 219, ਸ਼ੰਭੂ ਮਿਸਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1990) 4 ਐਸਸੀਸੀ 17, ਸ਼ੈਲੋਂਦਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ (2003) 1 ਐਸਸੀਸੀ 761, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਰਾਜ ਐਮਪੀ (2004) 10 ਐਸਸੀਸੀ 699, ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ

ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ (2006) 9 ਐਸਸੀਸੀ 731, ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਵੀਰ ਸਿੰਘ (2007) 13 ਐਸਸੀਸੀ 102, ਐਸ. ਰਾਮਾ ਬਨਾਮ ਐਸ. ਰਾਮੀ ਰੈਡੀ (2008) 5 ਐਸਸੀਸੀ 535, ਅਰੁਵੇਲੂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (2009) 10 ਐਸਸੀਸੀ 206, ਪਰਲਾ ਸੋਮਸ਼ੇਖਰ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਏਪੀ ਰਾਜ (2009) 16 ਐਸਸੀਸੀ 98 ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਐਚਪੀ ਰਾਜ (2010) 2 ਐਸਸੀਸੀ 445)

13. ਸ਼ਿਓ ਸਵਰੂਪ ਬਨਾਮ ਕਿੰਗ ਸਮਰਾਟ ਏਆਈਆਰ 1934 ਪੀਸੀ 227 ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਖਿਆ: (IA p. 404) "... ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ (1) ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਜੱਜ; (2) ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ

ਉਸ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; (3) ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਅਤੇ (4) ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੁਸਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸੀ।

14. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਕਾਨੂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 1, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ216, ਐਮਜੀ ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 200, ਖੇਦੂ ਮੋਹਟਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਬਿਹਾਰ (1970) 2 ਐਸਸੀਸੀ 450, ਸੰਬਾਸ v. ਕੋਰਲਾ ਰਾਜ (1998) 5 SCC 412, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ MP ਰਾਜ (2002) 4 SCC 85 ਅਤੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੰਜੇ ਠਾਕਰਾਨ (2007) 3 SCC 755)

15. ਚੰਦਰਪਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (2007) 4 ਐਸਸੀਸੀ 415 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੀ. 432, ਪੈਰਾ 42) "(1) ਇੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ, ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(2) ਜਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, 1973 ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ, ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ।

(3) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੀਕਰਨਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, 'ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ', 'ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਧਾਰ', 'ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਾਲਾਤ', 'ਵਿਗੜੇ ਸਿੱਟੇ', 'ਚਮਕਦਾਰ ਗਲਤੀਆਂ', ਆਦਿ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਅਪੀਲ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਝਿਜਕ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ 'ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਧਦੇ ਫੁੱਲਣ' ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਹਨ।

(4) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰੀ ਧਾਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੂਸਰਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਰੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ,

ਉਸ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਮੁੜ ਪੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(5) ਜੇਕਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋ ਵਾਜ਼ਬ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

16. *ਘਰੇ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ (2008) 10 SCC 450* ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਰੀ ਹੋਣਾ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੇਕਸੂਰ ਹੈ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਫਾਇਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ।

17. *ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨਰੇਸ਼ (2009) 9 SCC 368* ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ: (SCC p. 374, ਪੈਰਾ 20) “20. ... ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲ ਉਂਗਲ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਹਨ।

18. *ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਨੋ (2009) 4 ਐਸਸੀਸੀ 271* ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਕ ਹਾਲਾਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੀ. 286, ਪੈਰਾ 28) “(i) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਪਟਾਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਨਜ਼ਰੀਏ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ;

(ii) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ;

(iii) ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਹੁੰਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਗਰਭਪਾਤ ਹੋਇਆ;

(iv) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਹੈ;

(v) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

(vi) ਜਦੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (2009) 10 SCC 401 ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

19. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਅਪੀਨ ਫੈਸਲਾ ਵਿਗੜਿਆ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੂਜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

20. .2 ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗੜਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 20 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"20. ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗੜਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਖੋਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ/ਅਪ੍ਰਵਾਨਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਖੋਜ ਨੂੰ ਵਿਪਰੀਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ "ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ" ਹੈ, ਜਾਂ ਜੇ ਖੋਜ ਇੰਨੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਤਰਕ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਦੇ ਉਪਾਅ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। (ਵੀਡੀਏ ਰਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਕਿੰਦਰਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 635 ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਮ-ਅਸੈਸਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ. ਗੋਪੀ ਨਾਥ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ 1992 ਸਪਲਾਈ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 312, ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਰਬੜ ਅਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਬਨਾਮ ਸੀਸੀਈ 1994 ਸਪਲਾਈ) ਐਸਸੀਸੀ 665, ਗਾਯਾ ਦਿਨ ਬਨਾਮ ਹਨੂੰਮਾਨ ਪ੍ਰਸਾਦ (2001) 1 ਐਸਸੀਸੀ 501, ਅਰੁਵੇਲੂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (2009) 10 ਐਸਸੀਸੀ 206 ਅਤੇ ਗਾਮਿਨੀ ਬਾਲਾ ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਏਪੀ ਰਾਜ (2009) 10 ਐਸਸੀਸੀ 636)।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

21. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (1999) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 10 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਜਬ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਆਰਡਰ ਕਰੇਗਾ

ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹੋਣਾ ਪਰ ਜੇਕਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਹਨ ਜੋ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗੜਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਜੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ , (2019) 5 SCC 436 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ,

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 378 Cr.PC ਅਤੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1952 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ। ਪੈਰਾ 31 ਵਿੱਚ, ਇਸਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"31. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਮੇਦਭਾਈ ਜਾਦਵਭਾਈ (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 228 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਕਾਰਡ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟਦੇ ਹੋਏ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 10 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੀ. 233) "10. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਰਾਇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦੇਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕੇਸ ਦੇ ਅਜੀਬ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਠੋਸ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਈ ਹੈ।"

31.1. ਸੰਬੰਧੀਵਨ ਬਨਾਮ ਕਰਾਲਾ ਰਾਜ (1998) 5 SCC 412 ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕਿ ਕੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ। ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ

ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਿਗੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 8 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੀ. 416) “

31.2. ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਬਾਬੂਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1996) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਟਾ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ, ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਏਗਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਠਾਏ

ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਕੀ ਇਹ ਗੈਰ- ਪਾਲਣਾ ਅਪੀਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਏਗੀ? ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਇੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ; ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਖਲ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਜਬ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ।

31.3. ਕੇ. ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਉਨੀਥਨ ਬਨਾਮ ਕਰਾਲਾ ਰਾਜ (1999) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 309 ਵਿਚ, ਇਹ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਤੱਤ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਕਈ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਅਸਥਿਰ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਬੰਧਤ/ਪਦਾਰਥਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇ।

31.4. ਐਟਲੇ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਏਆਈਆਰ 1955 ਐਸਸੀ 807 ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ: (ਏਆਈਆਰ ਪੰਨਾ 809-10)

“5. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ

ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਲਟ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 417 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਈਡਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜੇਕਰ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੋ, ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1952 ਐਸ.ਸੀ. 52; ਵਿਲਾਇਤ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1953 ਐਸ.ਸੀ. 122) ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

31.5. ਕੇ ਗੋਪਾਲ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਏਪੀ ਸਟੇਟ (1979) 1 ਐਸਸੀਸੀ 355 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨਯਫ਼ਤ ਸ਼ੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਤਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰੇ, ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਜਾਵੇ।" (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਫੈਸਲਾ

(16) ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ

ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881 ਦੀ ਧਾਰਾ 139 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਧਾਰਨਾ, ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਪਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਉਕਤ ਬੋਝ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦੋਸ਼ੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਡੀਸ਼ਨਲ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਅਨੁਚਿਤਤਾ, ਵਿਗਾੜ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਿਤਕੁੰ ਰਿਸ਼ੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੰਚਨ